
SPREJETA BESEDILA

P8_TA(2016)0107

Erasmus+ in druga orodja za spodbujanje mobilnosti pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju

Resolucija Evropskega parlamenta z dne 12. aprila 2016 o programu Erasmus+ in drugih instrumentih za spodbujanje mobilnosti pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju – pristop do vseživljenjskega učenja (2015/2257(INI))

Evropski parlament,

- ob upoštevanju Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU), zlasti členov 165 in 166,
- ob upoštevanju Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, zlasti člena 14,
- ob upoštevanju kopenhagenske deklaracije z dne 30. novembra 2002 o okrepljenem sodelovanju na področju evropskega poklicnega izobraževanja in usposabljanja,
- ob upoštevanju Priporočila Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2009 o vzpostavitvi evropskega referenčnega okvira za zagotavljanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja¹,
- ob upoštevanju sklepov Sveta z dne 12. maja 2009 o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju („ET 2020“)²,
- ob upoštevanju resolucije Sveta z dne 27. novembra 2009 o prenovljenem okviru za evropsko sodelovanje na področju mladine (2010–2018)³,
- ob upoštevanju Uredbe (EU) št. 1288/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2013 o uvedbi programa „Erasmus+“, programa Unije za izobraževanje, usposabljanje, mladino in šport⁴,
- ob upoštevanju priporočila Sveta z dne 20. decembra 2012 o potrjevanju neformalnega in priložnostnega učenja⁵,

---

¹ UL C 155, 8.7.2009, str. 1.

² UL C 119, 28.5.2009, str. 2.

³ UL C 311, 19.12.2009, str. 1.

⁴ UL L 347, 20.12.2013, str. 50.

⁵ UL C 398, 22.12.2012, str. 1.

- ob upoštevanju Odločbe št. 2241/2004/ES Evropskega parlamenta in Sveta o enotnem okviru Skupnosti za preglednost kvalifikacij in usposobljenosti (Europass)¹,
- ob upoštevanju priporočila Sveta z dne 28. junija 2011 z naslovom „Mladi in mobilnost – spodbujanje učne mobilnosti mladih“²,
- ob upoštevanju Priporočila 2006/962/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje³,
- ob upoštevanju svoje resolucije z dne 6. julija 2010 o spodbujanju dostopa mladih na trg dela z okrepitevijo statusa med pripravništvom, delovno prakso in vajeništvom⁴,
- ob upoštevanju priporočila Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2008 o uvedbi evropskega ogrodja kvalifikacij za vseživljenjsko učenje⁵,
- ob upoštevanju različnih instrumentov za priznavanje kompetenc, kot so evropsko ogrodje kvalifikacij (EQF), evropski sistem prenašanja in zbiranja kreditnih točk (ECTS), evropski sistem kreditnih točk v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (ECVET) ter evropska kvalifikacija spretnosti/kompetenc, kvalifikacij in poklicev (ESCO),
- ob upoštevanju sporočila Komisije z dne 20. novembra 2012 z naslovom „Ponovni razmislek o izobraževanju: naložbe v spretnosti za boljše socialno-ekonomske rezultate“ (COM(2012)0669),
- ob upoštevanju poročila Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu z dne 28. januarja 2014 o izvajanju priporočila Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2009 o vzpostavitvi evropskega referenčnega okvira za zagotavljanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja (COM(2014)0030),
- ob upoštevanju sklepov Sveta z dne 20. maja 2014 o zagotavljanju kakovosti pri podpiranju izobraževanja in usposabljanja,
- ob upoštevanju izjave ministrov, pristojnih za poklicno izobraževanje in usposabljanje, z dne 22. junija 2015 o novem sklopu srednjeročnih ciljev na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja za obdobje 2015–2020,
- ob upoštevanju pariške deklaracije, sprejete 17. marca 2015 na neformalni seji ministrov Evropske unije za izobraževanje v Parizu (8496/15), o spodbujanju državljanstva in skupnih vrednot svobode, strpnosti in nediskriminacije z izobraževanjem,
- ob upoštevanju člena 52 Poslovnika,
- ob upoštevanju poročila Odbora za kulturo in izobraževanje ter mnenja Odbora za zaposlovanje in socialne zadeve (A8-0049/2016),

---

¹ UL L 390, 31.12.2004, str. 6.

² UL C 199, 7.7.2011, str. 1.

³ UL L 394, 30.12.2006, str. 10.

⁴ UL C 351 E, 2.12.2011, str. 29.

⁵ UL C 111, 6.5.2008, str. 1.

- A. ker je mobilnost zaradi učenja in usposabljanja pomembna za osebni razvoj, socialno vključevanje mladih, večkulturni dialog, strpnost, sposobnost sodelovanja v medkulturnem okolju ter aktivno državljanstvo, poleg tega pa je jasno dokazala, da lahko prispeva k visokokakovostnemu izobraževanju in zaposljivosti;
- B. ker bi bilo treba dodatno okrepiti mobilnost zaradi učenja in usposabljanja, tako v okviru sedanjih kot prihodnjih programov EU na področju izobraževanja in usposabljanja, zaposlovanja in kohezijske politike;
- C. ker so evropski ministri, pristojni za poklicno izobraževanje in usposabljanje, leta 2002 sprožili tako imenovani kopenhagenski proces, da bi okrepili evropsko sodelovanje na tem področju, da bi izboljšali uspešnost, kakovost in privlačnost poklicnega izobraževanja in usposabljanja v Evropi;
- D. ker kopenhagenski proces temelji na vzajemno dogovorjenih prednostnih nalogah, ki so redno pregledane in katerih cilj je med drugim olajšati mobilnost in posameznike spodbujati, da izkoristijo različne priložnosti za poklicno usposabljanje v okviru vseživljenjskega učenja;
- E. ker je bila 2014 po podatkih Eurostata stopnja brezposelnosti v EU kljub počasnemu okrevanju gospodarstva ostala visoka in je lahko dosegla tudi 10,2 %; ker stopnja brezposelnosti mladih v EU trenutno znaša 22,1 %, medtem ko je v starostni skupini od 55 do 64 let zaposlenih le 51 % ljudi in razlika med spoloma v stopnji zaposlenosti starejših delavcev znaša 13,6 %;
- F. ker lahko neformalno in priložnostno učenje ter poklicno usposabljanje pomembno prispevajo k soočanju s sedanjimi izzivi vseživljenjskega učenja, kot so zgodnje opuščanje izobraževanja, nesprejemljivo visoko število mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, pa tudi pomanjkanje spretnosti ter neuskkljenost med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih;
- G. ker visoko število prostih delovnih mest iz gospodarske napovedi Komisije iz jeseni 2015 dokazuje, da še vedno obstaja neuskkljenost med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih;
- H. ker so jezikovne spretnosti pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju manj pomembne in jih je treba posebej spodbujati;
- I. ker je treba ponovno potrditi politično zavezanost podpori ukrepanju EU na področju vseživljenjskega učenja ter poklicnega izobraževanja in usposabljanja, zlasti z dejavnostmi na področju mobilnosti, osredotočenimi na razvoj prečnih kompetenc, kot so prilagodljivost, radovednost in učenje učenja ter medosebne in državljanske spretnosti;
- J. ker je nedavni socialno-ekonomski razvoj pokazal, da je treba povečati učinkovitost sistemov za vseživljenjsko učenje ter poklicno izobraževanje in usposabljanje ter izboljšati njihovo dostopnost za zapostavljene skupine in ljudi s posebnimi potrebami ter njihovo vključevanje vanje; ker dostopnost izobraževanja ne bi smela biti povečana na račun njegove kakovosti;
- K. ker je stalna finančna podpora za ukrepe mobilnosti in dejavnosti v zvezi z vseživljenjskim učenjem in znanjem na področju poklicnega izobraževanja in

usposabljanja bistvenega pomena, zlasti v sedanjem času gospodarske krize;

- L. ker sta regionalna in lokalna raven bistvenega pomena pri podpiranju pobud za raziskovanje novih poti za mobilnost, da bi zagotovili učinkovitost, preglednost in kakovost skladov in programov, namenjenih poklicnemu izobraževanju in usposabljanju; ker bi bilo treba mobilnost pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju mladih in vajencev, ki se spodbuja na regionalni in lokalni ravni, usklajevati v širšem procesu demokratičnega in participativnega upravljanja, da bi tako skupaj z mikro, malimi in srednjimi ter zagonskimi podjetji, lokalnimi skupnostmi in socialnimi partnerji obravnavali najpomembnejša socialno-ekonomska ter okoljska vprašanja;
- M. ker bi bilo treba podjetnike, gospodarske in industrijske zbornice ter ustrezne obrtne, rokodelske in kmetijske zbornice, pa tudi sindikate in druge zadevne socialne partnerje aktivno vključiti v snovanje, organizacijo, izvajanje in financiranje poklicnega izobraževanja in usposabljanja, vključno z mobilnostjo; ker bi bilo treba pri snovanju poklicnega izobraževanja in usposabljanja upoštevati socialno razsežnost in s tem zajeti področja, kot so pravična trgovina, socialno podjetništvo in alternativni poslovni modeli, kot so zadruga, organizirati pa ga bi bilo treba skupaj z ustreznimi partnerji na teh področjih;
- N. ker je mobilnost mladih sicer treba spodbujati za večjo zaposljivost, ne sme pa postati edina predvidena rešitev za brezposelnost mladih;

Ocena rezultatov in opredelitev ključnih izzivov

1. meni, da je izobraževanje temeljna človekova pravica in javna dobrina, ki bi morala biti enako dostopna za vse; poziva EU in države članice, naj obravnavajo vse socialno-ekonomske omejitve, ki preprečujejo, da bi vsi imeli enak dostop do možnosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja, vključno z mobilnostjo; priznava, da bi bilo treba povečati vlogo in izboljšati rezultate obstoječih programov in pobud za mobilnost pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju, kar zadeva njihovo dostopnost, odprtost in vključevanje vanje, ter tako omogočiti individualiziran pristop do izobraževanja, zmanjšati stopnjo zgodnjega opuščanja izobraževanja ter prikrajšanim skupinam in osebam s posebnimi potrebami zagotoviti enak dostop do ukrepov mobilnosti programa Erasmus+; zato poudarja, da je potreben prožen, raznolik in prilagojen sklop možnosti za mobilnost za namene usposabljanja, v katerega bi moral biti vključen tudi vidik spola, za osebe s priseljenkim ozadjem ali iz ekonomsko prikrajšanih družin, za učence iz oddaljenih regij, invalide in ljudi posebnimi potrebami;
2. poudarja, da je treba v okviru razprav o mobilnosti in izobraževanju ohraniti vidik spola in upoštevati potrebe ljudi, ki trpijo zaradi različnih oblik diskriminacije, vključno z invalidi, osebami, ki se identificirajo kot LGBTI, in pripadniki marginaliziranih skupnosti; v zvezi s tem spodbuja nadaljnje ukrepe, da se prikrajšanim skupinam oziroma osebam s posebnimi potrebami olajša dostop do ukrepov mobilnosti programa Erasmus+;
3. poziva Komisijo, države članice in ključne deležnike, naj izboljšajo prepoznavnost programov poklicnega izobraževanja in usposabljanja, da bi odpravili kulturne ovire in se spopadli s pojavom pomanjkanja motivacije, proaktivne dovzetnosti in jezikovnih spretnosti, zlasti na območjih, ki so zaradi brezposelnost mladih najbolj prizadeta; meni, da je treba poskrbeti, da bodo ti programi brez razlikovanja dostopni vsem državljanom;

poziva k osredotočitvi na skupine, za katere obstaja tveganje brezposelnosti, kot so invalidi; poziva, naj se olajša dostop do poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter do kvalifikacij s spodbujanjem prilagodljivosti vajeništva in ureditev ter možnosti usposabljanja, še posebej pri skupinah z nezadostnimi osnovnimi spretnostmi in delavcih z nižjo ali srednjo ravno kvalifikacij; ponovno potrjuje, da je treba za učinkovito spodbujanje programov mobilnosti pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju med ženskami upoštevati uravnoteženo zastopanost spolov pri dostopanju do takšnih programov; v zvezi s tem meni, da je treba določiti smeje cilje in spremljati napredek;

4. opozarja na razlike med spoloma, kar zadeva izobraževanje in spretnosti s področja znanosti, tehnologije, inženirstva in matematike ter zaposlovanje na teh področjih po vsej EU, in poziva Komisijo in države članice, naj se v celoti zavežejo programu Erasmus+ in ta mehanizem izkoristijo kot ključno priložnost za razvoj izobraževanja na področju znanosti, tehnologije, inženirstva in matematike, da bi okrepili zmožnost žensk za ustvarjanje poklicnih poti na teh področjih in s tem na teh področjih zmanjšali tudi pomanjkanje strokovnega znanja;
5. poudarja pomen skupnega evropskega izobraževalnega območja, utemeljenega na močnem vidiku mobilnosti – ki vključuje ne le visokošolsko izobraževanje, temveč tudi poklicno izobraževanje in usposabljanje –, ki bo prispeval k oblikovanju in razvoju močnejše evropske identitete ter okrepljene državljanske pripadnosti;
6. poziva Komisijo in države članice, naj storijo vse, kar je v njihovi moči, za doseg ciljev evropske strategije za izobraževanje in usposabljanje (ET 2020); meni, da mora mobilnost upoštevati vidik stalnega poklicnega izobraževanja in usposabljanja, saj je ključnega pomena za izboljšanje in posodobitev spretnosti in strokovnega znanja; poudarja, da so vseživljenjsko učenje ter poklicno izobraževanje in usposabljanje ključnega pomena za izboljšanje možnosti dolgotrajno brezposelnih za zaposlitev;
7. meni, da bi bilo treba v okviru tega sodelovanja pregledati zahteve glede trajanja, vsebine, kompetenc in učnih izidov, da se zagotovi njihova ustreznost, hkrati pa bi bilo treba kombinirati mobilnost v centrih za usposabljanje in na delovnem mestu, pri tem pa bi imelo daljše bivanje (npr. za šest mesecev) prednost pred kratkim;
8. ugotavlja, da evropska sredstva, dodeljena programu Erasmus+ in programom za poklicno izobraževanje in usposabljanje, niso sorazmerna s številom tistih, ki se želijo vključiti v izmenjave, ki jih ponujajo ti programi, ali njihovimi potrebami, zato poziva države članice, naj spodbujajo dvostranske sporazume, da bi dopolnili dejavnosti programa Erasmus+ in evropskih programov za poklicno izobraževanje in usposabljanje ter tako povečali mobilnost mladih Evropejcev;
9. priznava pomembno vlogo in rezultate obstoječih programov in pobud za mobilnost, kot so ključni ukrep 1 programa Erasmus+, Europass, evropski sistem kreditnih točk v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (ECVET) ter evropsko ogrodje kvalifikacij; poziva Komisijo, naj oblikuje „evropsko študentsko e-izkaznico“, s katero bi študenti v okviru mobilnosti dobili status evropskega študenta in dostopali do storitev;
10. poziva Komisijo in države članice, pa tudi agencije EU, kot je Cedefop, naj ukrepajo za izboljšanje programov mobilnosti pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju, da bi le-ti – kar zadeva kvalifikacije, priznavanje in vsebine – vsem udeležencem zagotovili

dodano vrednost, ter zagotovijo uvedbo standardov kakovosti za vajeništva;

11. poudarja, da pobude za mobilnost prispevajo k izboljševanju ne le državljskih vrednot učencev in njihovega občutka pripadnosti Evropi, temveč tudi njihovih akademskih spretnosti in možnosti za zaposlitev, zlasti pa spretnosti, povezanih s sposobnostjo reševanja problemov, načrtovanja in strukturiranja, sposobnostjo delovanja v novih situacijah in prilagajanja nanje, podjetnostjo, vodstvenimi sposobnostmi in sprejemanjem odločitev, spretnostmi družbene odgovornosti, znanjem tujih jezikov, komunikacijskimi spretnostmi in spretnostmi skupinskega dela, pa tudi spretnostmi v zvezi z osebnimi spretnostmi, ki vplivajo na zaposljivost, kot so samozavest, motivacija, radovednost, kritično in ustvarjalno mišljenje, iniciativnost in sposobnost uveljavljanja;
12. vztraja, da je treba z ukrepanjem in povečanjem stopnje uspešnosti vlog, poenostavitvijo zasnove in uporabe elektronskih orodij za upravljanje mobilnosti, ozaveščanjem o vrednosti programov mobilnosti v vseh splošnih in poklicnih izobraževalnih ustanovah v Uniji ter zagotovitvijo bolj ciljno usmerjenih informacij in usposabljanj za udeležence in posrednike programov in ukrepov, tudi za zaposlene v šolah in na fakultetah, poenostaviti izvajanje mobilnosti v okviru programa Erasmus+; v zvezi s tem poudarja pomen prispevka Evropskega šolskega omrežja *European SchoolNet*; poziva Komisijo, naj zmanjša preveliko in preveč kompleksno upravno obremenitev prijaviteljev ter podjetij pošiljateljev in gostiteljev ter institucij, ki sodelujejo pri projektih programa Erasmus+, in tako olajša in poenostavi postopek prijave, registracije in poročanja, pa tudi sam projekt; poleg tega poudarja, da birokracija na šolah in visokošolskih ustanovah ovira enostavno izvajanje programa;
13. poziva Komisijo, naj uvede programe za zmanjšanje jezikovnih in kulturnih ovir pri organizaciji programov mobilnosti; meni, da bi morale biti s pomočjo teh programov mogoče oceniti napredek pri izvajanju; poudarja, da bi morali programi delovanja zlasti podpirati učenje osnovnih elementov jezika države gostiteljice; spodbuja države članice ter regionalne in lokalne organe, naj preučijo specifične izobraževalne potrebe predavateljev v okviru poklicnega izobraževanja in usposabljanja, spodbujajo in podpirajo izmenjavo primerov najboljše prakse ter jim zagotovijo večje možnosti za poklicni razvoj; poudarja, kako pomembno je oblikovati osnovni model usposabljanja, ki lahko zagotavlja informacije o ključnih značilnostih poslovne in delovne kulture ciljne države, ter spodbujati in zagotavljati posebne programe za usposabljanje učiteljev o upravljanju mobilnosti s strani centrov za usposabljanje;
14. poudarja, da so poklici, ki so povezani s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem dovolj prožni, da se jih lahko opravlja kjer koli in je torej mobilnost pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju ključen instrument v boju proti brezposelnosti, saj izboljšuje zaposljivost, pomaga zmanjševati pomanjkanje strokovnega znanja ter omogoča lažje usklajevanje ponudbe in povpraševanja na trgu dela, zlasti za mlade, zagotavlja spretnosti ter edinstveno izkušnjo, ki je potrebna za konkurenčnost na današnjih trgih dela v EU; meni, da program Erasmus+ prispeva k razvoju posebnih poklicnih spretnosti ter prečnih in prenosljivih kompetenc, kot je podjetnost, ter širi možnosti za vključevanje sektorja proizvodnje, zato predstavlja učinkovit instrument za trg dela;
15. poudarja pomen in pomembnost prepoznavnosti blagovnih znamk in logotipov, povezanih s programom Erasmus+ in njegovimi podprogrami; meni, da bi bilo treba te blagovne znamke uporabljati predvsem v publikacijah in brošurah v zvezi s programom

Erasmus+;

16. izraža zaskrbljenost, da mladi program Erasmus+ dojemajo predvsem kot program za študente visokošolskih izobraževalnih programov; zato priporoča, da se na evropski, nacionalni in regionalni ravni več pozornosti nameni povečevanju prepoznavnosti različnih področij in zadevnih podprogramov, ki se nanašajo na posamezno področje, kot so šolsko izobraževanje (Comenius), visokošolsko izobraževanje (Erasmus), mednarodno visokošolsko izobraževanje (Erasmus Mundus), poklicno izobraževanje in usposabljanje (Leonardo da Vinci), izobraževanje odraslih (Grundtvig) ter mladih (Mladi v akciji) in šport;
17. poziva Komisijo, države članice in javne zavode za zaposlovanje, naj obveščajo in ozaveščajo o programu Erasmus+ in drugih instrumentih za spodbujanje mobilnosti na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja, zlasti med MSP; meni, da bo več ljudi izkoristilo te priložnosti in bo mogoče cilj glede mobilnosti uresničiti, če bo učinkovitost teh instrumentov karseda povečana;
18. poudarja, da se je nujno treba posvetovati z zasebnimi in javnimi industrijskimi in storitvenimi sektorji, tudi s proizvodnim sektorjem (zlasti z MSP in mikro podjetji), in/ali jih vključiti v snovanje, pripravo in izvajanje kakovostnih programov mobilnosti pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju in za podporo tem programom; meni, da bi bilo treba pri izbiri programa upoštevati možnosti za zaposlitev v podjetju gostitelju in organizaciji gostiteljici; meni tudi, da bo prožno in konstruktivno partnerstvo, ki bo temeljilo na dialogu, sodelovanju in izmenjavi primerov najboljše prakse med vsemi deležniki, zagotovilo uspeh in dodano vrednost poklicnega izobraževanja in usposabljanja; meni, da si morajo tudi centri za usposabljanje in podjetja izmenjevati znanje in primere najboljše prakse; poziva Komisijo, naj spremlja ponudbo in povpraševanje na trgu dela v EU, pa tudi geografsko in poklicno mobilnost, za uskladitev s potrebami trga dela; meni, da bi s tem na eni strani zmanjšali vrzel med usposabljanjem, ki je na voljo, ter tem, kar čaka mlade v poslovnem okolju, na drugi strani pa med potrebami trga v sektorjih z dodano vrednostjo (npr. v digitalnem in zelenem gospodarstvu, energetiki, obrambnem sektorju, sektorju nege in sektorju stanovanjske obnove);
19. poudarja ključne vidike, ki jih je treba upoštevati pri načrtovanju ukrepov mobilnosti in ocenjevanju njihovega izvajanja, in sicer: finančno zmogljivost študentov za udeležbo v mobilnosti; priznavanje študijskih programov, kompetenc in kvalifikacij ter vsebine usposabljanja med državami, bodisi v obliki kreditnih točk bodisi v obliki potrdil, raven znanja jezika, organizacijo učnih načrtov ali študijskega programa, praktično uporabnost kreditov in izpitov, ki jih je študent pridobil in opravil v tujini, po vrnitvi na matično univerzo, pravne vidike, informacije ali motivacijo za dokončanje študija, dejavnosti usmerjanja in svetovanja ves čas trajanja mobilnosti in osebni položaj študenta, poziva Komisijo, naj izboljša kazalce in merila za ocenjevanje in tako omogoči bolj redno spremljanje učinkovitosti programov EU in posledično tudi izvedbo potrebnih izboljšav;
20. poudarja, da trenutno le 1 % mladih v dualnih sistemih izobraževanja, vključno z vajenci, med svojim usposabljanjem sodeluje v programih mobilnosti; poudarja, da je nujno treba ustvariti pogoje za večjo mobilnost vajencev v EU, da bi jim omogočili enake možnosti kot študentom v visokošolskem izobraževanju; zato spodbuja EU, da določi statut „evropskega vajenca“; poziva EU in države članice, naj zagotovijo, da

bodo vajeništva in pripravništva tudi v prihodnje priložnost za izobraževanje in se ne bodo zlorabljali za prekarno delo, ne bodo nadomestili delovnih mest za polni delovni čas in da bodo zagotavljali dostojne delovne pogoje in pravice študentov, vključno s finančnimi in s plačilom povezanimi pravicami; poleg tega spodbuja Komisijo, naj preuči posledice zgoraj navedenega statuta, spremlja izvajanje povezanih ukrepov, spodbuja vse zadevne deležnike, vključno s tistimi iz evropske koalicije za vajeništva, k upoštevanju njenih priporočil, da bi izboljšali pogoje, kakovost in razpoložljivost vajeništev v EU, in to vprašanje obravnava kot strateško prednostno nalogo;

21. poziva Komisijo, naj pripravi predlog programa evropskega pripravništva, ki bi zagotavljal sklop pravic za vajence in udeležence v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, države članice pa poziva, naj ta predlog podprejo; poudarja pozitivno vlogo, ki jo lahko imajo starejši v izobraževanju in usposabljanju mladih za kar največjo medgeneracijsko izmenjavo prek vajeništva in mentorstva, pa tudi za omogočanje učenja na podlagi izkušenj v medgeneracijskih skupinah; spodbuja Komisijo in države članice, naj sprejmejo konkretne ukrepe, s katerimi bodo zagotovile, da vajeništva in pripravništva, ki so del programa Erasmus+, ne bodo zlorabljena in uporabljena kot sredstvo za zniževanje stroškov dela;
22. pozitivno vrednoti začetek pilotnih projektov ter nedavno potrjenega evropskega okvira za mobilnost vajencev kot podlage za izboljšanje programa Erasmus+, s katerim naj bi bilo mogoče povečati obseg in kakovost mobilnosti v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, ki bi trajala dlje; poziva k oblikovanju okvira za dolgoročne pobude namesto izključno na projekte osredotočenih ukrepov, da bi vzpostavili trajen in vzdržan sistem, ki deluje v celoti, je predvidljiv in spodbuja prosti pretok spretnosti po vsej Evropi;
23. ugotavlja, da je zgodnje opuščanje izobraževanja ena izmed najočitnejših težav, s katerimi se soočajo ciljne skupine mobilnosti, in da se bo z boljšimi poklicnimi možnostmi zmanjšala stopnja osipa pri izobraževanju in usposabljanju; zato poudarja, kako pomembni so lahko rezultati izobraževalnih sistemov za zmanjšanje stopnje zgodnjega opuščanja šolanja in za boljše opremljanje študentov s prečnimi spretnostmi, ki jim bodo na koncu pomagali uskladiti kvalifikacije s potrebami trga dela;
24. poudarja, da je treba mladim v poklicnem usposabljanju pomagati pri premagovanju težav pri izvajanju nekaterih dopolnilnih in spremljevalnih ukrepov, kot so krepitev skupinske narave programov mobilnosti, boljše mentorstvo in spremljanje s strani domačih institucij in institucij gostiteljic pred in med njihovo mobilnostjo, izboljšanje dostopa do visokokakovostnih informacij o možnostih poklicnega izobraževanja in usposabljanja, nudenje posebnih dejavnosti usmerjanja in svetovanja in instrumentov ter financiranje jezikovne podpore za vse udeležence brez jezikovnih omejitev;
25. opozarja, da je mogoče opredeliti več dejavnikov, ki vplivajo na pričakovanja mladih v sistemih poklicnega izobraževanja in usposabljanja, med katere sodijo zlasti socialno-ekonomski dejavniki, tip družine in pomanjkanje instrumentov za usmerjanje (in pomoč) po zaključenem obveznem srednjem izobraževanju ali v času poklicnega usposabljanja;
26. poudarja ključno vlogo mobilnosti na področju izobraževanja in usposabljanja za spopadanje s socialnimi in kulturnimi izzivi, da bi mladim omogočili kar najboljše možnosti za razvoj lastnega programa delovanja v družbi; opozarja, da je EU svoja

prizadevanja, zlasti v okviru strategije Evropa 2020, osredotočila na izboljšanje konkurenčnosti svojega gospodarstva, ustvarjanje delovnih mest ter navsezadnje krepitev svoje zmogljivosti za konkuriranje na svetovni ravni v tretjem desetletju tega stoletja; zato poudarja pomembno vlogo, ki jo imajo raziskave, inovacije, digitalna družba in energetska trajnost kot instrumenti za zagotavljanje večje dodane vrednosti;

27. poudarja vlogo EU in držav članic pri razvoju in spodbujanju visokokakovostnega in dobro organiziranega sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja z izvajanjem celostnega pristopa, ki v enaki meri temelji na teoretičnem izobraževanju, usmerjenem v zadevni poklic, praktičnem usposabljanju ter splošnem, formalnem, priložnostnem in neformalnem izobraževanju; poziva države članice, naj v svoje višje razrede srednje šole uvedejo pristop dualnega izobraževalnega ali pa okrepijo obstoječe sisteme prek pripravništva in delovne prakse, s čimer bodo olajšale trajnostno vključitev udeležencev poklicnega izobraževanja in usposabljanja na trg dela in povečale stopnjo njihovega sodelovanja v programih mednarodne mobilnosti; opozarja, da je izboljšanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja v sodelovanju s socialnimi partnerji in zavodi za zaposlovanje sredstvo za doseg socialne vključenosti, povečanje udeležbe v visokošolskem izobraževanju, omogočanje uspeha študentov in lajšanje vključevanje na trg dela ter bi moralo olajšati mobilnost v procesu vseživljenjskega učenja;
28. poziva k ciljno usmerjeni obravnavi težav v zvezi z Evropsko prostovoljsko službo, kar zadeva zavarovanje udeležencev, potrjevanje, upravljanje baze podatkov in podpiranje prostovoljcev, da bi preprečili upad števila udeležencev;
29. obžaluje, da je neformalno učenje v okviru sedanjega programa Erasmus+ izgubilo na prepoznavnosti in mu je namenjenih manj proračunskih sredstev; poudarja pomen neformalnega učenja na evropski ravni, zlasti prek dela mladih in prostovoljskega dela starejših; poziva, naj se neformalnemu in priložnostnemu učenju v okviru programa Erasmus+ prizna jasna in vidna vloga; poleg tega meni, da bi morala obstajati možnost prijave na velike projekte s področja izobraževanja odraslih, za katere bi veljala enaka načela kot za koalicije sektorskih spretnosti ali koalicije znanja;
30. podpira razvoj sodobnih tehnologij in infrastruktur pri krepitvi in posodabljanju nacionalnih sistemov poklicnega izobraževanja za izboljšanje dostopnosti in kakovosti mobilnosti; meni, da bi se bilo treba za odpravo neusklajenosti med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih bolj osredotočiti na inovacije in razvoj novih akademskih in poklicnih spretnosti, digitalne platforme za učenje in poučevanje, biotehnologijo, inovativne tehnologije za krepitev kulturne dediščine ter informacijske in komunikacijske tehnologije; je trdno prepričan, da bi morale EU in države članice sprejeti učinkovito strategijo za uskladitev sedanjih in prihodnjih zaposlitvenih možnosti, ki jih ponujajo krožno gospodarstvo, s sistemi poklicnega izobraževanja in usposabljanja;
31. ugotavlja, da kot del prehoda na bolj digitalizirano gospodarstvo poteka ponovno opredeljevanje delovnih mest in spretnosti; zato poziva države članice in Komisijo, naj sodelujejo z zasebnim sektorjem ter razvijejo strategije za pridobivanje spretnosti ter programe poklicnega izobraževanja in usposabljanja za prekvalifikacijo delavcev;

Dostop: izboljšanje možnosti za mobilnost mladih v poklicnem usposabljanju

32. spodbuja oblikovanje okvira, podobnega prejšnjemu programu Leonardo da Vinci, na

katerega bi se bilo treba sklicevati pri razpisih za Erasmus+, ki bo čim jasneje in natančneje opredelil možnosti za mobilnost mladih pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju, zlasti s kampanjami na več platformah, ki bi jih sprožili javni organi in v katerih bi usklajeno sodelovali vsi deležniki, ki aktivno sodelujejo v poklicnem izobraževanju in usposabljanju ali vplivajo nanj;

33. spodbuja Komisijo in države članice, naj zagotovijo zadostna finančna sredstva za podporo programom mobilnosti, pri čemer je treba upoštevati morebitne finančne ovire; se zavzema za to, da se preuči vprašanje večje jasnosti glede tega, kako podjetja dopolnjujejo dodeljena nadomestila oziroma uporabijo možnost zagotavljanja drugih oblik pomoči; meni, da bi bilo treba za doseg konkretnih rezultatov zagotoviti in spremljati dopolnjevanje Evropskega socialnega sklada in programa Erasmus+;
34. poziva k boljšim sinergijam med politikami in instrumenti EU, ki vplivajo na mobilnost in izobraževanje, zlasti k dopolnilnim ukrepom Evropskega socialnega sklada in programa Erasmus+, pa tudi k boljšemu usklajevanju vseh ukrepov na vseh ravneh (nacionalno, regionalno in lokalno načrtovanje);
35. ponavlja, da je treba uvesti ukrepe za zagotavljanje usklajevanja, dopolnjevanja in skladnosti strukturnih skladov, kot je npr. Evropski socialni sklad, in drugih programov, kot je Erasmus+, na nacionalni, regionalni in lokalni ravni;
36. poudarja, da je treba izravnati ovire, ki izhajajo iz nižjega socialno-ekonomskega položaja udeležencev poklicnega izobraževanja in usposabljanja, in sicer z ukrepi, kot so možnost zvišanja nepovratnih sredstev za posameznike s strani Komisije ali povečanje prispevkov držav članic in regionalnih in lokalnih uprav, posredniških institucij ali nevladnih organizacij, bodisi da se financirajo iz lastnih proračunov ali prek partnerstev s podjetji, fundacijami in organizacijami, ki sodelujejo v sistemu izobraževanja in poklicnega usposabljanja v njihovi regiji ali na njihovem območju;

Od mobilnosti do zaposljivosti: potrjevanje in priznavanje učnih izidov, spretnosti in kompetenc

37. poudarja, da lahko pridobivanje novih, raznolikih in ustvarjalnih idej v tujini spodbuja in krepi podjetnost in ustvarjalnost; poudarja tudi, da lahko tudi priložnosti, ki jih ponujata učna mobilnost in mobilnost z namenom usposabljanja, na primer ustvarjanje mednarodnih mrež, pozitivno vplivajo na zaposljivost, mednarodno sodelovanje in konkurenčnost Evrope;
38. meni, da morajo sedanji in prihodnji ukrepi za odpravljanje neusklajenosti med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih spodbujati vključevanje delodajalcev, podjetij in lokalnih skupnosti ter biti bolje povezani z napovedmi o razvoju trga dela in prihodnjih potrebah po spretnostih;
39. poudarja, da obstaja pozitivna povezava med učno mobilnostjo ter mobilnostjo in zaslužkom v prihodnosti, saj, kot je Skupno raziskovalno središče Komisije ugotovilo leta 2013, programi EU in programi mednarodne mobilnosti krepijo zaposljivost njihovih udeležencev v tujini; poudarja, da vajeništvo in pripravništvo v tujini izboljšujeta jezikovno znanje udeležencev (po podatkih Eurobarometra za leto 2013 to

velja za 79 % udeležencev)¹;

40. poudarja pomen programov mobilnosti za prekvalifikacijo za brezposelne vseh starosti in osebe, ki jim grozijo ukrepi prestrukturiranja;
41. opozarja na raznolikost in neenak razvoj sistemov za potrjevanje in priznavanje med državami članicami kljub vse večjemu zbliževanju v zadnjem desetletju; poudarja, da je treba povečati kompatibilnosti posameznih sistemov poklicnega izobraževanja in usposabljanja in olajšati potrjevanje in priznavanje spretnosti in kompetenc, pridobljenih v podjetjih ali centrih za usposabljanje v posameznih državah članicah, ter povečati privlačnost programa Erasmus+; poziva države članice, naj izboljšajo izvajanje evropskega ogrodja kvalifikacij² in odpravijo ovire; spodbuja k opredelitvi skupnega evropskega standarda, ki bo sprejemljiv in izvedljiv na vseh ravneh (nacionalni, regionalni in lokalni);
42. spodbuja nadaljnje ukrepe za omogočanje priznavanja in potrjevanja učnih izidov, vključno s tistimi, ki so pridobljeni z neformalnim in priložnostnim učenjem, zlasti z boljšo uporabo obstoječih instrumentov, kot sta Europass in ECVET;
43. opozarja, da so bile s pomočjo evropskega ogrodja kvalifikacij dosežene pomembne izboljšave pri priznavanju diplom, kreditnih točk, potrdil o spretnostih, akreditacij kompetenc in strokovnega znanja, pridobljenega pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju; poziva k oblikovanju specifičnih ciljev, med drugim naj se na podlagi sistema ECVET vzpostavi popolnoma operativni sistem prenašanja in priznavanja kreditnih točk; spodbuja razvoj skupnih kvalifikacij na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja, s pomočjo katerih bi lahko zagotovili mednarodno priznavanje kvalifikacij;
44. se zavzema za to, da se v tesnem sodelovanju z vsemi ključnimi deležniki pripravi zelena knjiga o poklicnem izobraževanju, usposabljanju in mobilnosti ter priznavanju spretnosti in kompetenc v Evropi; opozarja, da je treba v celoti izvajati sedanja priporočila v zvezi s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem; poudarja, da nepriznavanje kompetenc negativno vpliva na cilje strategije Evropa 2020 glede stopnje zaposlenosti in ovira prosti pretok, zagotovljen s Pogodbama;
45. je naklonjen večji mobilnosti na področju zaposlovanja, izobraževanja, vajeništva in pripravništva v okviru nacionalnih evropskih programov jamstva za mlade, da bi se v EU izboljšale spretnosti mladih in zmanjšala geografska neuskklajenost med ponudbo spretnosti in povpraševanje po njih;
46. poudarja pomen jamstva za mlade in pobude za zaposlovanje mladih pri podpiranju vajeništev, pripravništev, poklicnega izobraževanja in usposabljanja, posredovanja zaposlitev in nadaljnega izobraževanja za pridobitev izobrazbe; poziva Komisijo in države članice, naj zagotovijo, da bodo tem programom za celotno programsko obdobje 2014–2020 dodeljena ustrezna sredstva;
47. poziva, naj se spletna mesto evropske panorame spretnosti prevede v vse uradne jezike

---

¹ http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_378_en.pdf

² Glej: Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2008 o uvedbi evropskega ogrodja kvalifikacij za vseživljenjsko učenje.

Unije, tako da bo postalo vsem dostopen vir informacij o spretnostih, ki so iskane po Evropi;

48. je seznanjen z doseženim napredkom pri zagotavljanju večje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja v številnih državah članicah s podporo evropskega referenčnega okvira za zagotavljanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter podpira države članice, ki so v procesu razvoja nacionalnega pristopa za zagotavljanje kakovosti v skladu z evropskim referenčnim okvirom za zagotavljanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja; poudarja, da bi si morale države članice bolj prizadevati za zagotovitev, da bodo sistemi zagotavljanja kakovosti bolj upoštevali učne izide ter vrednotili in podpirali neformalno učenje in učenje na delovnem mestu bodisi v formalnem ali neformalnem okviru, odvisno od nacionalnega konteksta;
49. poudarja, da bi bilo treba vajeniške programe izvajati pod vodstvom pristojnega nadzornika;

Učinkovitejšim, dostopnejšim in bolj vključujočim programom mobilnosti naproti

50. poziva Komisijo in države članice, naj, tudi v sodelovanju s Cedefopom, opredelijo in okrepijo vlogo posredniških institucij, tako ozemeljskih kot sektorskih, ki sodelujejo pri pripravi, upravljanju in spremljanju mobilnosti, hkrati pa naj zahtevajo, da izvajajo najvišje standarde preglednosti, in naj pomagajo ustanavljati takšne institucije na nacionalni, regionalni in lokalni ravni;
51. poudarja, da morajo imeti takšne posredniške institucije ustrezne proračunske in človeške vire, da lahko organizacijske in upravne strukture za mobilnost zagotavljajo vključitev mreže šol za poklicno usposabljanje, ter da morajo imeti pooblastila in zmogljivosti za vzpostavljanje operativnih koalicij in dogovorov s potencialnimi partnerji doma in v drugih državah članicah, ki sodelujejo v programih mobilnosti;
52. poudarja, da je treba zagotoviti pravno zaščito mladoletnikov v tujini;
53. poudarja, da bi bilo treba v okviru programa Erasmus+ spodbujati in poudarjati ukrepe in/ali storitve mobilnosti, prilagojene potrebam izvajalcev usposabljanja, svetovalcev in podjetnikov;
54. poudarja, da so potrebni skladni, dopolnilni in dobro usklajeni programi sofinanciranja na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni, da bodo lahko centri za usposabljanje krili vse stroške ter načrtovali in izvajali stalne ukrepe;
55. pozdravlja, da s pomočjo programa Erasmus+ lahko bistveno več mladih, ki niso študenti univerzitetne ali visokošolske ustanove, sodeluje v programih poklicnega izobraževanja in usposabljanja;
56. podpira vse potrebne spremljevalne ukrepe, najprej za pomoč in spodbujanje vajencev pri uresničevanju želje po udeležbi v programu mobilnosti, nato pa pri boljši komunikaciji o spretnostih, ki so jih pridobili z mobilnostjo, ter razvijanju sposobnosti uveljavljanja, da bi bilo njihovo znanje in bogastvo izkušenj vidno in koristno;
57. poudarja, da bi bilo treba učne izide vajeništva oblikovati in o njih z vajenci razpravljati v skladu z načeli ECVET še pred začetkom vajeništva, po končanem usposabljanju pa

bi morali biti izidi navedeni v prilogi k certifikatu;

58. poudarja pomen kakovostnega usposabljanja učiteljev ter spremljanja, ocenjevanja in zagotavljanja kakovosti na tem področju; poudarja tudi, da je treba v programih mobilnosti spodbujati vključevanje in strpnost;
59. poudarja, da so potrebna kakovostna pripravništva, s pomočjo katerih bodo študenti lahko pridobili iskane poklicne spretnosti, in da mora biti komunikacija s podjetniki na vseh ravneh dobra, da se jih prepriča v sodelovanje pri nadaljnjem priznavanju izkušenj, ki jih mladi pridobivajo s sodelovanjem v programih mobilnosti;
60. podpira vse ukrepe v skladu s cilji programa Erasmus+, ki jih sprejemajo podjetniki, nevladne organizacije ali civilna družba, da bi razvili programe mobilnosti za mlade zaposlene ali vajence, bodisi po panogah ali v sodelovanju z organi, ki predstavljajo sektorje, kot so gospodarske in industrijske zbornice, poleg evropskih mrež, kot je Združenje evropskih gospodarskih zbornic, ter ustreznih sindikatov; poziva k priznanju vloge obrtnih zbornic in njihovih centrov za usposabljanje pri podpiranju mobilnosti in zelo malih podjetij; meni, da bi morali biti vsi ukrepi, sprejeti za izboljšanje programov poklicnega izobraževanja in usposabljanja, osredotočeni tudi na področja, ki spodbujajo brezogljično in trajnostno mobilnost;
61. priporoča, naj vsi ključni deležniki sodelujejo pri oblikovanju skupnih strategij za povišanje stopnje vračanja pripravnikov in vajencev v poklicnem izobraževanju ali njihovo napotitev v druge dele Evrope, pri čemer je treba upoštevati njihove želje, da bi usmerili znanje in izkušnje, ki so jih pridobili v tujini, v premagovanje razlik in krepitev kohezije v svojih domačih okoljih, v katerih ni dovolj kvalificiranih ljudi, ali drugod po Evropi;
62. poziva Komisijo in države članice, naj ustvarijo in uspešno vzpostavijo evropsko mrežo „laboratorijev“ in inkubatorjev, ki bo bistvenega pomena za sklepanje koalicij znanj med šolami, univerzami in podjetji ter omogočanje dostopa do usposabljanja, izkušenj in osvežitvenih tečajev za učitelje in profesorje, vajeništva in ustanavljanja novih podjetij;
63. poziva Komisijo in države članice, naj podpirajo in krepijo evropsko mrežo znanstvenih središč in muzejev (ECSITE), ki povezuje znanstvena središča, kjer je možen dostop do znanstvene kulture;
64. poziva k vzpostavitvi mehanizma, ki bo omogočal zbiranje podatkov in komunikacijskih instrumentov na enem mestu, da bi zagotovili praktično in učinkovito storitev za posameznike, ki želijo pridobiti informacije in podporo glede različnih programov mobilnosti, ki obstajajo na ravni EU ter na nacionalni, regionalni in lokalni ravni;
65. poziva Komisijo, naj zagotovi najnovejše statistične podatke in opravi ocene in/ali, kadar je to mogoče, študijske programe v zvezi s programom Erasmus+ in drugimi programi mobilnosti pri poklicnem izobraževanju in usposabljanju, da bi izmerila njihov vpliv na usklajevanje delovnih izkušenj z delovnimi mesti z vidika stopnje zaposlovanja, pa tudi da bi preučila, zakaj iz nekaterih držav članic prihaja več prošenj za delo v okviru poklicnega izobraževanja in usposabljanja in učenja v tujini, ter pripravi načrt za njihovo večjo vključitev; meni, da bi bilo treba te statistične podatke in

ocene vključiti in upoštevati pri vmesnem pregledu programa Erasmus+;

66. pozdravlja sklepe, sprejete 22. junija 2015 v Rigi na zasedanju ministrov, pristojnih za poklicno izobraževanje in usposabljanje, v katerih se predlaga nov sveženj srednjeročnih ciljev na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja za obdobje 2015–2020, in poziva k njihovemu pravočasnemu in doslednemu izvajanju;
67. poudarja, da je pomembno promovirati prednosti, ki jih prinaša mobilnost v smislu zaposljivosti in pridobljenih spretnosti, da bi izpostavili njeno dejansko koristnost in da je ljudje ne bi več v tolikšni meri dojemali kot „izgubljanje časa“ med izobraževanjem, ki v prvi vrsti temelji zgolj na nacionalnih spretnostih;
68. spodbuja, da se med mladimi in podjetji poskrbi za boljšo promocijo in prepoznavnost platform, kot je *Drop'pin@EURES*, ki spodbujajo mobilnost mladih v okviru vajeništva, pripravništva, programov usposabljanja in jezikovnih tečajev prek spletnega učenja;
69. poziva države članice, naj promovirajo vse možnosti, ki jih nudi novi program Erasmus+, ki mladim omogoča študij, pa tudi opravljanje vajeništva in delovne prakse v tujini;
70. spodbuja uvedbo minimalne ravni nadomestil, ki naj bo prilagojena življenjskim pogojem in stroškom v posameznih državah članicah; podpira zamisel, da bi morale države članice uvesti ukrepe, s katerimi bi omogočili potrebno in koristno podporo, kjer je to ustrezno, npr. pri nastanitvi in prevozu, pri tem pa naj posebno pozornost namenijo potrebam mladoletnikov in študente – npr. s poklicnim svetovanjem, učenjem jezikov in medkulturno komunikacijo – pripravijo na njihovo mednarodno izkušnjo;
71. poziva k pregledu/reviziji večletnega finančnega okvira na podlagi meril, tudi predhodne ocene učinkovitosti ukrepov za boj proti brezposelnosti, pri čemer naj se znesek sredstev za manj učinkovito izvajane ukrepe zmanjša; meni, da je takšen pristop zlasti pomemben v času krize, ki smo ji priča danes in ki jo zaznamujejo nesprejemljive razlike;

o

o o

72. naroči svojemu predsedniku, naj to resolucijo posreduje Svetu, Komisiji in državam članicam.